Ecological Communication

Biosc.Biotech.Res.Comm. Vol 13 Number (1) Jan-March 2020 Pp-284-287

BBRC Bioscience Biotechnology Research Communications

Macrophyte Diversity of a Tropical River from Nagpur India

RAWLEKAR K. N[1] and SAWANE A. P[2*]

[1]*Dr. Ambedkar College, Deekshabhoomi, Nagpur (M.S.) India.*

[2]*Anand Niketan College, Anadwan, Warora, Dist. Chandrapur (M.S.) India.*

ABSTRACT

In present investigation, distribution and diversity of macrophytes in Kolar river in Nagpur region of Maharashtra state, India have been studied, to investigate overall health of the water body. Since the studies on macrophytes diversity are very less in Kolar river this paper is intended to report macrophytes diversity in present investigation, the present study was conducted on monthly basis for the period of two years from February 2010 to January 2012 by following standard protocols. The statistical analysis of the analytical data was computed and it reveals that submerged macrophytes are abundant followed by marginal and free floating. The species diversity is more at sampling Site-B in shallow water and less water current. In the present investigation, 25 species from three groups were recorded from Kolar lotic ecosystem under study which was categorized by free floating, submerged and marginal aquatic weeds. The data of the present investigation show that the enrichment of the shallow water with high bottom sediments provides an ideal habitat for luxuriant growth of macrophytes. It is also demonstrated that the diversity of macrophyte is less where water current is more and diversity increases as the water current decreases and organic contents increases.

KEY WORDS: MACROPHYTES, RIVER KOLAR, SPECIES DIVERSITY.

INTRODUCTION

In a natural ecosystem macrophytes have been shown to remove both toxic and nontoxic elements in the sediment and water, Narayan and Somshekhar, (1997). These are unchangeable biological filters and carry out purification of the water bodies by accumulating dissolved metals and toxins in their tissues, Shaha & Vyas (2015). The variation in water chemistry can be assessed by surveying the abundance of macrophytic communities. The trophic nature is mainly influenced the variety of communities and indicator species occur at the sources. Moreover, metabolic activities of macrophytic communities accelerate the metabolic and the physico-chemical conditions of stream Gregg and Rose, (1982). Some relevant and recent studies on aquatic macrophytes have been made by, Tenna Riis et al., (2019), Ester Vieira Noleto et al., (2019), Szymon Jusik and Staniszewski, (2019), Hanife Ozbay et al., (2019), Rameshkumar et al. (2019), Patel and Dubey (2019),), Prasad and Das (2018), Bhute and Harne (2017).

The macrophytes stimulate the growth of phytoplankton and help in the recycling of the organic matter. The submerged species of macrophytes at the margin also act as a green manure favorable the abundance of zooplankton and benthic fauna, supported by Bhute and Harne, (2017) from Nagrala Lake. Macrophytes serve as a substratum, manure and also provide food and

ARTICLE INFORMATION

*Corresponding Author: apsawane@gmail.com
Received 9th Jan 2020 Accepted after revision 17th March 2020
Print ISSN: 0974-6455 Online ISSN: 2321-4007 CODEN: BBRCBA

Thomson Reuters ISI Web of Science Clarivate Analytics USA and Crossref Indexed Journal

NAAS Journal Score 2020 (4.31) SJIF: 2019 (4.196)
A Society of Science and Nature Publication, Bhopal India
2020. All rights reserved.
Online Contents Available at: http//www.bbrc.in/
DOI: 10.21786/bbrc/13.1/46

Determination of Thermo-Acoustic Parameters of Binary mixture of Propanol with n-Heptane at Different temperatures(298.15, 303.15 & 308.15) K

Rathod S.G.[1]Atram K.V.[2] Ugemuge N.S.[3]Mistry A.A.[4]

[1]Department of Physics, Anand Niketan College, Warora, 442914

[2]Department of Physics, Anand Niketan College, Warora, 442914

kalyaniatram24@gmail.com

ABSTRACT

The different ultrasonic techniques give an idea of extensive applications for characterizing aspects of physicochemical behavior such as nature of molecular interactions in pure liquids and liquid mixtures. The thermo-physical parameters such as density (ρ), ultrasonic velocity (U) and viscosity (η) have been measured at 2 MH_Z frequency in the binary mixtures of Propanol and n-Heptane over entire range concentration at different temperatures. Using the experimental data, some of the theoretical parameters such as, adiabatic compressibility (β_a), intermolecular free length (L_f), intermolecular free volume (V_f), internal pressure (π_i), and Gibb's free energy (ΔG) have been calculated. The present study leadto dipole-dipole interaction of pure 1-propanol molecule is stronger than induced dipole –induced dipole interaction of puren-Heptane molecule.

KEYWORDS:*Ultrasonic velocity, an acoustical parameters, molecular interactions, binary mixtures, concentration in mole fraction, Propanol and n-Heptane.*

INTRODUCTION

The ultrasonic study of liquid and liquid mixtures is important in understanding the nature and strength of molecular interactions [1-2]. A large number of studies have been made on the molecular interaction in liquid systems by various physical processes like, Raman Effect, Nuclear Magnetic Resonance, Ultra Violet and ultrasonic method [3-5]. In recent years ultrasonic characterization has become a powerful tool in providing information regarding the molecular behavior of liquids and solids, on account to its ability of characterizing physio-chemical properties of the medium. The ultrasonic velocity data for the liquid mixtures has been used by many researchers [6-12]. In present paper we have calculate the ultrasonic Density (ρ), Velocity (U) and Viscosity (η) ofthe binary liquid mixture of Propanol and n-Heptane over entire range concentration at temperature 298.15K-308.15K using ultrasonic interferometer technique. From these experimental values, number of thermodynamics parameters, namely adiabatic compressibility (β_a), intermolecular free length (L_f), intermolecular free volume (V_f), internal pressure (π_i),relaxation time (τ) and Gibb's free energy (ΔG) were calculated. The variations in these parameters with concentrations were found to be useful in understanding the nature of molecular interactions between the components.

STUDY OF DENSITY, ULTRASONIC VELOCITY AND VISCOSITY FOR BINARY LIQUID MIXTURE OF HEXANOL AND n-HEPTANE AT DIFFERENT TEMPERATURES

MistryA.A.[1]UgemugeN.S.[2]

[1]*Department of Physics, Anand Niketan College, Warora, 442914*

[2]*Department of Physics, Anand Niketan College, Warora, 442914*

ashok.mistry54@gmail.com

ABSTRACT

The thermo-acoustic parameters such as Density (ρ), Ultrasonic velocity (U) and Viscosity (η)are calculated for a binary mixture of Hexanol and n-Heptane system at different mole fraction and at different temperatures (298.15K, 303.15K&308.15K). Using the experimental data, some of the theoretical parameters such as, adiabatic compressibility (β_a), free length (L_f), free volume (V_f), internal pressure (π_i), and Gibb's free energy (ΔG) have been calculated. The characteristics of these acoustic parameters with concentration of the mixture were discussed in terms of intermolecular molecular forces between the components of the liquids.

KEYWORDS:*Binary liquid mixture, Ultrasonic velocity, acoustical parameters, molecular interactions,binary liquid mixture*

INTRODUCTION

Ultrasonic study of liquid provides valuable information about the states of liquids and find wide applications in characterizing the physio-chemical characteristics of different liquidmixtures [1-3]. The characterization of ultrasonic sound velocityin the organic liquid mixtures is an important tool to understanding the nature of molecular forces inpure, binary and ternary liquid mixtures [4-7]. The process of studying the molecular interaction from the knowledge of variation of thermo-acoustical parameters with concentration gives an idea in the molecular forces [8-10]. The studies on the physio-chemical properties of organic liquid like Hexanol in n-Heptane provide useful information, which is used to assess the information of molecular interaction [11-15]. The characterization regarding the molecular association in the binary liquid mixture having alcohol as one of the component is of particular interest, because Hexanol is highly polar and can associate to other non-polar group such as n-Heptane. Owing to this consideration, an attempt was made to elucidate the molecular interactions in the mixture of Hexanol with n-Heptane at different temperatures (298.15K, 303.15K&308.15K). Further different parametersnamely adiabatic compressibility (βa), free length (L_f), free volume (V_f), internal pressure (π_i) and Gibb's free energy (ΔG) were calculated from the measurements of density, ultrasonic velocity and viscosity of the binary mixtures. These acoustical parameters are used to explain the molecular forces in the binary liquid mixtures.

MATERIALS AND METHOD

The ultrasonic velocity was measured in the liquid mixture of Hexanol in n-Heptane using an ultrasonic Pulse Echo Overlap technique working at frequency 2MHz. The temperature was maintainedby a water circulating constant temperature water bath .The density of liquids

SYNTHESIS OF HETEROCYCLIC BIS B-DIKETONES

Dhanashri Panchbhai

Department of Chemistry, Anand Niketan college,warora,dhanashripanchbhai@gmail.com

Abstract :

Heterocyclic bisβ-diketones have been synthesized from o-aroyloxy/ hetero aroyloxyacetophenones by base catalyzed Baker – venkataraman transformation with NaOHin DMSO. The structures of synthesized compounds have been assigned on the basis of IR , HNMR, Mass spectral data and elemental analysis.

Keywords: Bis-β-Diketones, 4,6-Diacetyl resorcinol , Baker venkatramann, Spectral analysis .DMSO(Dimethyl sulfoxide).

Introduction

β-Diketones are very important compounds, because they possess various biological activities such as antioxidant, antitumors and antibacterial activities. β-Diketones are key intermediates in synthesis of heterocyclic compounds, e.g. azoles,γ-pyrones, and pyrimidines. They are important intermediates not only as a key building block for the synthesis of core hetero cycles such as pyrazole, isoxazlole, and triazole, in medicinal chemistry, but also as an invaluable chelating ligand for various lanthanide and transition metals in material chemistry.

Dibenzoylmethane (DBM, 1,3-diphenyl-propanedione) **8**, has shown to display anti-inflammatory and anti-tumor activities. In female rats, DBM was an effective inhibitor of in vivo mammary tumors promoted by 7,12-dimethylbenz[a]anthracene and of 7,12-tetradenoylphorbol-13-acetate-induced skin tumors in mice[26]. Recently, the effect of DBM on prostate cancer cell growth has been reported [27]. The sunscreen derivatives from DBM, Eusolex† 8020 **9** and Parsol†1789 **10,** are more efficient in the UVA range because they revent the penetration of the radiation to vital cellcomponents and block over production of oxygen derived free radicals [28]

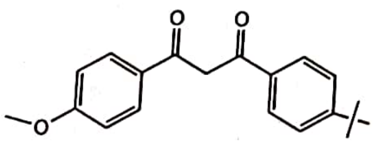

10

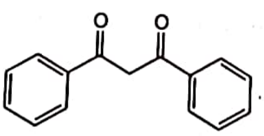

8

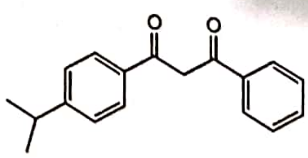

9

Scanned by CamScanner

(22)

Impact Factor - 6.261 ISSN – 2348-7143

INTERN!TION!L RESE!RCH FELLOWS !SSOCI!TION'S

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

September -2019

SPECIAL ISSUE-CXCVI

EMERGING TRENDS IN HUMANITIES & COMMERCE

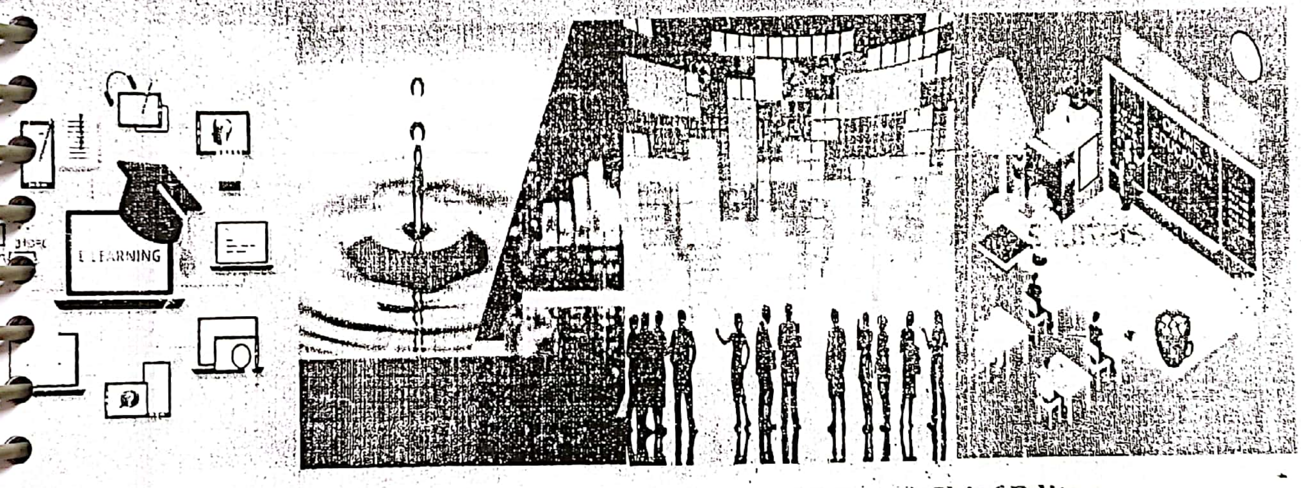

Executive Editor:
Prof. Virag S. Gawande
Director
Adhar Social Research & Development Training Institute Amravati

Guest Editor
Dr.Dinesh W.Nichit
Principal
Sant Gadge Maharaj Mahavidyalaya, Walgaon Dist –Amaravti [M.S.] INDIA

Chief Editor
Mr. Dhanraj T. Dhangar,
Assist. Prof. (Marathi)
MGV's Arts & Commerce College, Yeola, Dist – Nashik [M.S.] INDIA

This Journal is indexed in:
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- Universal Impact Factor (UIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)
- Indian Citation Index (ICI)
- Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

RESEARCH JOURNEY

For Details Visit To : www.researchjourney.net

SWATIDHAN PUBLICATIONS

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal
Impact Factor - (CIF) - 3.452, (SJIF) – 6.261, (GIF) –0.676 (2013)
Special Issue

ISSN : 2348-7143
September 2019

INDEX

No.	Title of the Paper	Authors' Name	Page No.
1	महात्मा गांधीजीचे सत्याग्रह संबंधी विचार.	प्रा. नीता पांडे	6
2	डॉ. पंजाबराव देशमुख आणि निजाम संबंध	प्रा. डॉ. धिरजकुमार नजान	9
3	भारतीय लोकशाहीचा ऱ्हास	सहा. प्राध्या. पवन द. महंत	13
4	ब्राम्हणकन्या' आणि डॉ. केतकरांचा दृष्टिकोन	प्रा.डॉ.सविता मा. पवार	20
5	आधुनिक संगीत के परिप्रेक्ष्य में महर्षि भरतोक्त जातिगत लक्षणों की प्रासंगिकता	डॉ. प्राची हलगांवकर	26
6	पंडीत नेहरू यांचा लोकशाही समाजवाद विषयक दृष्टीकोन	महाजन संजय बाबुराव	34
7	ई कॉमर्स कंपन्यांची भूमिका आणि त्याचे फायदे–तोटे –एक अभ्यास	प्रा.रिता आर राऊत	45
8	पर्यावरण संरक्षण– सभी का दायित्व	प्रा. डॉ. ममता आर. साहू	49
9	अधुनिक कृषी और बाल मजदूरी : एक अध्ययन	डॉ. विनायक शिंदे	53
10	वैदर्भीय ग्रामीण कथेतील निसर्ग परिसर	प्रा. महेंद्र द. झलके	56
11	संस्कृत काव्यलक्षणांचे समिक्षणात्मक अध्ययन	राजेंद्र धा. मेश्राम / प्रो.कविता सु. होले	60
12	सार्कने मादक पदार्थांची तस्करी आणि गैरवापराविरोधात केलेले कार्य	प्रा. संतोष महादेवराव घुगे	66
13	२१ वीं सदी के हिन्दी उपन्यासों में दलित नारी विमर्श	विक्रम बालकृष्ण बारंग	70
14	भारतीय महिलांचा राजनितीमधील सहभागाची समस्या आणि मर्यादेचा अभ्यास	प्रा. डॉ. दिगांबर समर्थ	73
15	भारतीय समाज के परिप्रेक्ष्य में गैर-दलित साहित्यकारों का दलित चिंतन	डॉ. गजेंद्रसिंह ठाकुर	77
16	'मी जिंकलो! मी हरलो!' या नाटकाच्या निमित्ताने	प्रा.डॉ.बाबाराव ठवरी	81
17	भारतातील माहिती तंत्रज्ञान उद्योगाचे भवितव्य	प्रा. डॉ. सदानंद धकीते	87
18	भारतीय समाज आणि समलैंगिक संबंधांना मान्यता	प्रा. डॉ. कल्याण व्ही. मोरे	92
19	विशेष शिक्षण : आव्हाने व उपाय	डॉ.मीनाक्षी नंदकुमार मोरे	97
20	कार्ल मार्क्स काल, आज आणि उद्या	प्रा.नरेंद्र के. पाटील	101
21	संत जनाबाईंचे अभंग: एक समीक्षा	डॉ. पंकज वानखडे	106

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal
Impact Factor - (CIF) - 3.452, (SJIF) - 6.261, (GIF) - 0.676 (2013)
Special Issue
ISSN : 2348-7143
September 2019

कार्ल मार्क्स काल, आज आणि उद्या

प्रा.नरेंद्र के. पाटील
आनंद निकेतन महाविद्यालय आनंदवन,वरोरा

सारांश

मार्क्सच्या मते, हांतानी करायचे काम हे बौध्दीक कामापेक्षा अधिक महत्वाचे असते त्यांचे विचार शिक्षण क्षेत्र,राजकीय क्षेत्र, कामगार लढा यामध्ये अजुनही लोकप्रिय आहेत. आर्थिक व क्रांतीकारक विचार हा कल्याणकारी राज्यासांठी असून त्यांची बाधिलकी होती ती रयतेशी, आजही त्यांच्या आर्थिक तत्वांची प्रकर्षाने गरज भासत आहे. आपल्या जाणिवावरून आपले अस्तित्व ठरत नसून, आपल्या अस्तित्वाचा आपल्या जाणिवावर निर्णायक प्रभाव पडतो. आपण राहात असलेल्या जगाचे खरे स्वरूप श्रमिकांनी समजावून घेतले पाहीजे. आपल्या शोषणाची जाणीव त्यांना झाली पाहीजे. विचारप्रणाली किंवा धर्माच्या अफूने श्रमिकांची दिशाभूल होते. आजही समाजातील चित्रण बघितल्यास दिसून येते की, समाजात भांडवलशाही निर्माण झाली आहे आणि समजात वर्गकलह निर्माण झाला आहे. यामधून समाजात शांतता व देशाचा विकास करायचा असेल तर कार्ल मार्क्सचे विचार देशांतील घटनेने अंगिकारून देशाचा विकास करावा आणि समाजात एकोपाची भावना निर्माण करावी.

गृहितक

कार्ल मार्क्सचे विचार व मांडलेले सिध्दांत आधुनिक युगात स्विकार्य ठरतात.

प्रस्तावना

कार्ल मार्क्स हे १९ व्या शतकातील जर्मन अर्थशास्त्रज्ञ व तत्वज्ञ होते. त्यांनी अनेक विषयावर लिखाण केले पण त्यांचे वर्गसंघर्षावरील लिखाण हे जास्त प्रसिध्द आहे. कार्ल मार्क्स यांच्या विचारांची लोकप्रियता सोव्हीएट रशियाच्या विघटनांनतर कमी झाली असली तरी ते विचार शिक्षण क्षेत्र,राजकीय क्षेत्र, कामगार लढा यामध्ये अजुनही लोकप्रिय आहेत. मार्क्स यांचे विचार अनेक कम्युनिस्ट राज्ये आणि राजकीय चळवळीमध्ये अजूनही आदर्श मानले जातात. ते वर्ग संघर्षाचे प्रणेते होते. मार्क्सने जगाला भांडवलशाहीच्या धोक्याचा लाल कंदील दाखवला आणि दास कॅपीटल ग्रंथात त्याने मांडलेल्या विचारांनी अनेक देशातील भांडवलशाहीचे धुके विरून जाऊन तेथे लाल तारे चमकु लागले. कार्ल मार्क्स हा समाजवाद्याचा कुलगुरू ठरला. आणि त्याचा दास कॅपीटल ला ग्रंथ समाजवादाचे बायबल ठरला.

जीवन —परिचय

कार्ल मार्क्सचा जन्म जर्मनीतील ट्रेव्हेस येथे ५ मार्च १८१८ रोजी झाला. मार्क्स हा जन्माने ज्यू होता. पण पुढे त्याने खिश्चन धर्माची दिक्षा घेतली आणि तो खिश्चन झाला. मार्क्स अत्यंत तल्लख बुध्दीचा होता. त्याने आपले शिक्षण जर्मनीतील बॉन आणि बर्लिन विद्यापीठात पूर्ण केले. मार्क्सचे वडील वकील होते. त्यामुळे वडिलाच्या इच्छेसाठी कायद्याचा अभ्यास केला. पण मार्क्सचा खरा कल होता इतिहास व तत्वज्ञान हया विषयांच्या अभ्यासाकडे. त्यामुळे शिक्षणं पूर्ण झाल्यावर तो नोकरीच्या भानगडीत न पडता वृत्तपत्रीय व्यवसायाकडे वळला आणि हाईनिश झीटींग या पत्राचा तो संपादक बनला. पुढे कार्ल मार्क्सने एका श्रीमंत मुलीशी लग्न झाले आणि तो आपल्या पत्नीसह फ्रान्समधील, पॅरीस शहरी आला. पॅरीशमध्ये त्याची समाजवादी विचारंवताशी गाठ पडली. तसेच त्याला आयुष्यभर साथ देणारा त्याचा जिवलग मित्र एन्जल हा देखील मार्क्सला पॅरिशमध्ये भेटला आणि हया दोघांची मैत्री ३९ वर्ष म्हणजे मार्क्स मृत्यूपर्यंत टिकली. मार्क्सने आपले विचार व्यक्त करण्यास सुरूवात केली. पण फ्रान्स सरकारने त्याला जर्मन सरकारच्या दडपणाने हद्दपार केले. तेव्हा मार्क्स

(23)

Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277-5730

AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

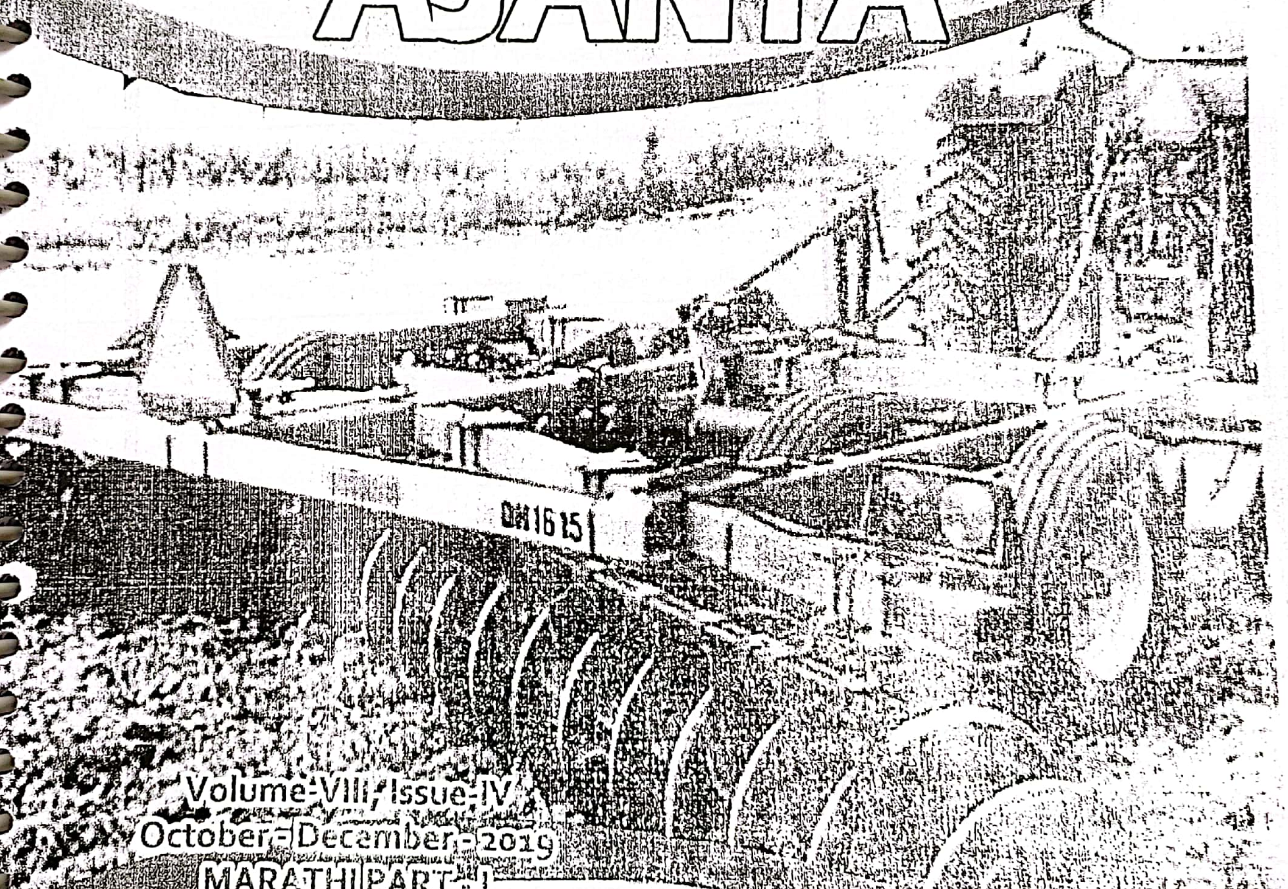

Volume-VIII, Issue-IV
October - December - 2019
MARATHI PART - I

IMPACT FACTOR / INDEXING
2019 - 6.399
www.sjifactor.com

Ajanta
Prakashan

VOLUME - VIII, ISSUE - IV - OCTOBER - DECEMBER - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com)

CONTENTS OF MARATHI PART - I

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	जागतिकीकरणो कृषी अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम प्रा.डॉ. विठ्ठल निलकंठ ठावरी	१-५
२	शासनाचे शेतीविषयक धोरण आणि शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या प्रा. डॉ. राजेश के. चिमणकर	६-१३
३	कृषी विकासाच्या प्रक्रियेत शेतकरी गटाची भूमिका प्रा. मनोहर आं. गुडधे	१४-१७
४	भारतीय शेतीतील परतावा डॉ. आशिष महातळे	१८-२४
५	कृषी आणि ग्रामीण विकास : आव्हाने आणि उपाय प्रा. डॉ. व्ही. डब्लु. मालेकार	२५-३६
६	शेतकरी आत्महत्या आणि त्यावरील प्रतिबंधात्मक उपाय एक ऐतिहासिक दृष्टीकोण प्रा. डॉ. नथ्थु सि. गिरडे	३७-४०
७	शासनाचे कृषी धोरणे व कृषी क्षेत्रावरील परिणाम प्रा. नरेंद्र के. पाटील	४१-४५
८	सेंद्रीय शेती आणि कृषी विकास प्रा. नागनाथ जयवंतराव मनुरे डॉ. नितीन कावडकर	४६-५०
९	भारतीय शेती व शेतकरी विकासाचा अंतिम स्त्रोत आणि मर्यादा प्रा. रवींद्र वा. शेंडे	५१-५५
१०	ग्रामीण विकासामध्ये स्त्रियांच्या स्वयं सहायता वचत गटाचे योगदान प्रा. युवराज पी. जांभूळकर	५६-६०
११	जागतिकीकरणाचे कृषीअर्थव्यवस्थेवरील परिणाम प्रा. गिरिधर केशव कुनघाडकर	६१-६३
१२	शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या : एक चिंतनीय समस्या प्रा. डॉ. मनिषकुमार काशिनाथ कायरकर	६४-७०

VOLUME - VIII, ISSUE - IV – OCTOBER - DECEMBER - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com)

७. शासनाचे कृषी धोरणे व कृषी क्षेत्रावरील परिणाम

प्रा. नरेंद्र के. पाटील
आनंद निकेतन महाविद्यालय, आंनदवन वरोरा.

सारांश

अलिकडेच भारत सरकाने अन्न सुरक्षा कायदा लागू केला आणि शेतकऱ्याना पुन्हा कर्जाच्या आणि गरिबीच्या खाईत लोटन्याची व्यवस्था केली. भारत स्वतंत्र होऊन आज ६५ वर्षापेक्षा अधिकचा कालावधी होत आहे मात्र कृषी आर्थिक स्थितीत फारसा बदल झाला नाही. १९६० च्या नंतर भारतात हरित क्रांती घडून आली शेतीचे उत्पादन वाढले परंतु शेतकऱ्यांच्या आर्थिक परिस्थितीत बदल झाला नाही. सर्व जगाला पोसणारा पिढयानपिढया विनातक्रार दारिद्रयात राहणारा अत्याचार सहन करणारा संख्येने सर्वात मोठा म्हणून लोकशाहीचा संपूर्ण बोजा शोषणारा आमचा शेतकरी भुमिपूत्र पिढयानपिढया शतकानुशतके या अन्यायामुळे भरडून निघाला आहे होरपळत आहे. काय चूक आहे त्याची? हया नरकयातना त्याला काय म्हणून भोगाव्या लागत आहेत? वर्तमान स्थितीत शेतकऱ्याच्या आत्महतेच्या प्रमाणात प्रचंड वाढ झालेली आपण बघतो याचे कारण शेतकऱ्याने घेतले सर्व कर्ज व व्याज याचा भरणा तो करू शकत नाही. बॅंकेचे कर्ज देण्यासाठी सावकाराचे कर्ज घेतो व सावकारी कर्जात बुडून शेवटी आत्महत्या करतो. याचे कारण गेल्या ६५ वर्षाच्या स्वातंत्र्योत्तर काळात आम्ही एक अन्यायकारक अर्थव्यवस्था स्वीकारली आहे. या व्यवस्थेत सर्व उत्पादकांना आम्ही त्यांच्या उत्पादनाची किमंत ठरविण्याचा अधिकार दिला आहे. परंतु यात अपवाद आहे तो शेतकऱ्याचा शेतकऱ्याच्या बाबतीत हे तत्व लागू नाही. शेतमालाचे भाव वा किंमत ठरविण्याचा अधिकार शेतकऱ्यांना उत्पादक म्हणून न देता, ग्राहकानांही न देता, आपण तो मध्यस्थ व दलालांना दिलेला आहे. एका बाजूला उत्पादक शेतकरी व दुसऱ्या बाजूला सामान्य ग्राहक अशा दोन्ही बाजुने त्याचे शोषण मध्यस्थ दलाल करतात. रात्रदिवस कष्ट व अपरिमित खर्च करून निर्माण केलेल्या आपल्या शेती उत्पादनाला बाजारात नेऊन मिळालेली किंमत घेऊन विक्री करण्याचा नामुष्टीक या व्यवस्थेने शेतकऱ्यावर आणून ठेवली आहे.

अर्थव्यवस्थेत सरकारची भूमिका महत्वाची असते.एकीकडे शेतीकर्जाने, दुष्काळाने हैराण झाले. भारतातील एकुण लोकसंख्येपैकी ७६टक्के लोकसंख्या ही कृषी आणि कृषी आधारीत उद्योगातील अवलबुंन आहे, देशाच्या राष्ट्रीय उत्पन्नामध्ये केवळ एकटया कृषीक्षेत्राच्या आपले पारंपारिक स्वरूप सोडुन आधुनिकतेकडे वाटचाल करीत आहे. जागतीकीकरण,खाजगीकरण आणि उदारीकरणाच्या काळात राज्यानी बाजारीकरणाने धोरण स्विकारलेले आहे. तेव्हा शेतक यानी आधुनिकरणाचा स्वीकार केला पाहीजे-

प्रस्तावना

गेल्या अनेक वर्षापासुन शेतक.यांच्या आत्महत्या सुरू आहेत. विदर्भात आणि त्याही पश्चिम विदर्भात त्या मोठया संख्येने होत आहेत. ही फार दुःखाची आणि शरमेची बाब आहे. शेतकरी आत्महत्या का करतात?

24

Impact Factor – 6.261 ISSN – 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

December -2019

SPECIAL ISSUE-CCV

भारतीय अर्थव्यवस्था : स्थिती व दिशा

Indian Economy : Condtion & Direction

Volume -1

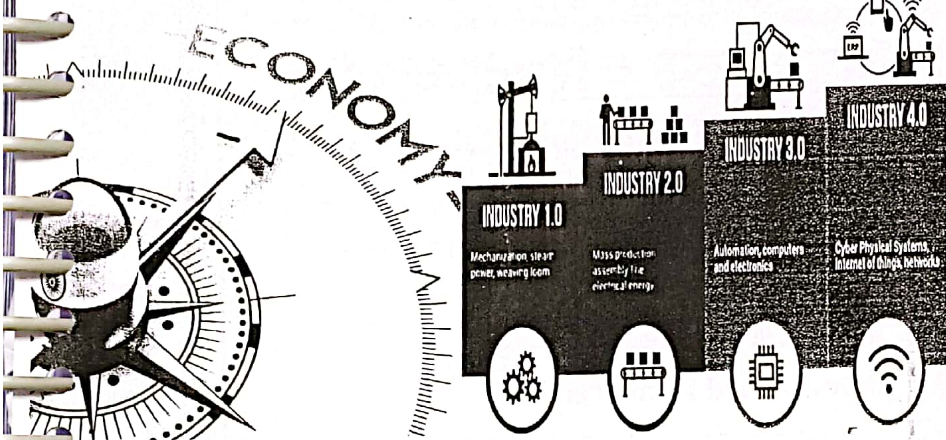

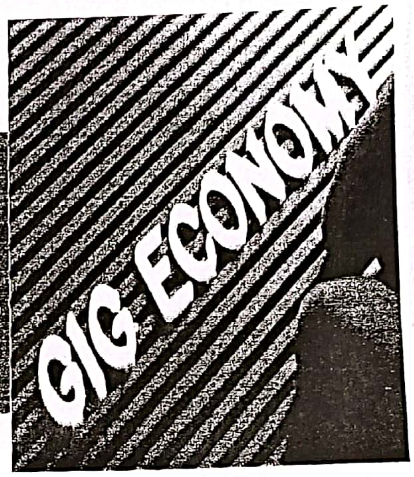

Guest Editor
Dr. Subodh kumar Singh
(Principal)
Prof. Ravindra B. Shende
HOD, Dept of Economics
Lokmanya Mahavidyalaya,
Warora Dist. Chandrapur (MS)

Executive Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Chief Editor
Mr. Dhanraj T. Dhangar
Assist. Prof. (Marathi)
MGV's Arts & Commerce College,
Yeola, Dist - Nashik [M.S.] INDIA

RESEARCH JOURNEY
MULTIDISCIPLINARY INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL

This Journal is indexed in :

- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- Universal Impact Factor (UIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)
- Indian Citation Index (ICI)
- Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

For Details Visit To : www.researchjourney.net

SWATIDHAN PUBLICATIONS

23	भारतीय लोकसंख्येचा विकासक्रम	प्रा. डॉ. रवि एस. सोरते	99
24	महात्मा गांधीचे आर्थिक विचार	प्रा. डॉ. ममता आर. साहु	105
25	वस्तु व सेवा कर : कार्य, फायदे व त्यासमोरील समस्या	प्रा. डॉ. विजय के. बन्सोड	108
26	उदारीकरण, खाजगीकरण व जागतिकीकरण आणि भारतीय अर्थव्यवस्था	प्रा.विलास कांबळे	110
27	भारतीय महापुरुषाचे आर्थिक विचार	प्रा. वैशाली योगराज भेले	113
28	ग्रामीण विकास-एक अर्थनीती	प्रा. प्रशांत जगदीश वाल्देव	117
29	भारतीय अर्थव्यवस्थेतील आव्हाने (बेकारीच्या संदर्भात)	डॉ. लाजवंती रामदास टेंभुर्णे	120
30	वर्तमान भारतीय अर्थव्यवस्थेत रोजगारीचा प्रश्न	डॉ. मृणालिनी नरेन्द्र तापस	123
31	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे भारतीय शेती विषयक विचार	प्रा.एल्.एस्. सिताफुले	128
32	वर्तमान आर्थिक मंदी व भारतीय अर्थव्यवस्था: एक विश्लेषण	डॉ. सुनिल शिंदे	132
33	डॉ. बंबासाहेब आंबेडकरांचे भारताविषयक आर्थिक विचार	डॉ. स्वाती शिवदास शंभरकर	136
34	वर्तमानस्थीतीत लोकशाहीपुढील आव्हाने व उपाय	डॉ.प्रमोद शंभरकर	139
35	पर्यावरणीय तत्वावर आधारित अर्थव्यवस्थेची पुर्नरचना करणे ही आधुनिक काळाची एक गरज	प्रा. डॉ. सिध्दार्थ ज्ञा. नागदिवे	142
36	छत्रपती शिवाजी महाराजांचे आर्थिक धोरण	प्रा.स्वप्निल एस. बोबडे	145
37	भारतीय अर्थव्यवस्था में उदारीकरण, निजीकरण और वैश्वीकरण की भूमिका	चंदा आनंद बोरकर / डॉ. करमसिंग राजपूत	149
38	राष्ट्रपिता महात्मा गांधी आणि महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या आर्थिक विचारांची समर्पकता	प्रा.नलिनी विठ्ठल पाचर्णे	153
39	निवडक भारतीय महापुरूषांचे आर्थिक विचार	कु. उज्वला गिरीधर नागोसे	157
40	ग्रामीण विकास —एक अर्थनिती	प्रा. नरेंद्र के. पाटील	161
41	भारतीय महापुरुषाचे आर्थिक विचार.	प्रा.डॉ. विनोद झामा मोरे	165
42	भारतीय शेतीतीलआव्हाने आणि इस्रायल कृषी तंत्रज्ञान	प्रा. डॉ.संजय मारोतराव महाजन	174
43	भारतीय अर्थव्यवस्थेत वस्तू व सेवा कराचा प्रवास	सहा. प्रा. मडावी ए. डी.	178
44	विनोबांचे ग्रामिण अर्थव्यवस्था, ग्रामोद्योग व श्रमप्रतिष्ठेविषयी विचार	प्रा.डॉ.दीपक लोणकर	182
45	अर्थतज्ज्ञ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे आर्थिक विचार	प्रा. राहुल मोरेश्वर लभाने	184
46	केंद्रीय बॅंकेची स्वायत्तता व बॅंकाच्या विलीनिकरणाची समस्या	प्रा. रविंद्र श्रीराम कोरे	188

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal
Impact Factor - (CIF) - 3.452, (SJIF) - 6.261, (GIF) - 0.676 (2013)
Special Issue
ISSN : 2348-7143
December 2019

ग्रामीण विकास —एक अर्थनिती

प्रा. नरेंद्र के. पाटील
आनंद निकेतन महाविद्यालय,वरोरा

सारांश

सध्या जागतिक आर्थिक अर्थव्यवस्थेच्या पार्श्वभूमिवर सरकार आणि बाजारपेठ यांचे परस्परसंबंध कसे असावे जेनेकरून बाजार अपयशी होणार नाही. बाजार यत्रणा सरकार हे एकमेकाना पर्यायी आहेत की पूरक कल्याणकारी अर्थव्यवस्था कशी आणता येईल, भाववाढ रोखण्यासाठी उपाय, रोजगार वाढीसाठी सुरू असलेली जगभरातील चर्चा इत्यादीवर काळात उपाय सागितले आहे.एकीकडे शेतकरी शेतीकर्जाने दुष्काळाने हैराण झाले तर दुस—या बाजूने आपल्या देशातील मंदिरामध्ये पैसाचा महापूर आलेला आहे. या भारतामध्ये साधारणपणे ५ लाख ७५ हजार मोठी मंदिरे आहेत तर ६ लाखाच्या जवळपास लहान मंदिरे आहेत. या सर्व मंदिराचे एकूण वार्षिक उत्पन्न १३ लाख कोटी रूपये इतके आहे. ही सर्व रूपये जर शेतक—याच्या शेतीसाठी जर वापरली तर जमीन, संपत्ती वितरणामध्ये फार मोठी विषमता दिसून येणार नाही व गरिबी कमी होण्यास मदत होईल आणि जीएसटी सारखे कर लावण्याची सरकारला गरजही पडणार नाही. जर या दुरदृष्टीचा देशाच्या विकासासाठी उपयोग केला तर भारत श्रीमंताच्या यादीत प्रथम कमाकावर येईल.

गृहितक

शासनाच्या योजना,डॉ.बाबासाहेब आबेडकराचे आर्थिक विचार,जागतिकीकरणात शेतक.याच्या समस्या व अर्थव्यवस्थेत सरकारची भूमिका

प्रस्तावना

गेल्या अनेक वर्षापासुन शेतक.यांच्या आत्महत्या सुरू आहेत. विदर्भात आणि त्याही पश्चिम विदर्भात त्या मोठया संख्येने होत आहेत. ही फार दुःखाची आणि शरमेची बाब आहे. शेतकरी आत्महत्या का करतात? या कारणाचा शोध घेणे गरजेचे आहे. या समस्येवर उपाय म्हणुन शासनाने विदर्भासाठी पॅकेज जाहीर केले तरीही आत्महत्या सुरूच आहेत. याचा अर्थ, या पॅकेजच्या पलीकडे शेतक—याचे दुःख आहे. भारतीय अर्थव्यवस्था कृषीप्रधान अर्थव्यवस्था म्हणुन गणली जाते. भारतातील एकुण लोकसंख्येपैकी ७६टक्के लोकसंख्या ही कृषी आणि कृषी आधारीत उद्योगातील अवलबुंन आहे, देशाच्या राष्ट्रीय उत्पनामध्ये केवळ एकटया कृषीक्षेत्राच्या आपले पारंपारिक स्वरूप सोडुन आधुनिकतेकडे वाटचाल करीत आहे. जागतीकीकरण,खाजगीकरण आणि उदारीकरणाच्या काळात राज्यानी बाजारीकरणाचे धोरण स्विकारलेले आहे. त्यासाठी शेतकरीही प्रयत्नशील झाला आहे.शेती भारतीय अर्थव्यवस्थेचा "आत्मा" आहे. भारताच्या लोकसंख्येपैकी जवळपास ७० टक्के लोकांचा प्रमुख व्यवसाय शेती आहे. भारत हा खेड्यांचा देश आहे. खेड्यातील ८० टक्के लोकांना शेतीतुन रोजगार प्राप्त होतो त्यामुळे रोजगार शास्वतीच्या बाबतीत शेतीचा नंबर वरचा आहे. शेती हे देशातील लोकसंख्येच्या अन्नधान्याच्या बाबतीत उपजिवीकेचे प्रमुख साधन आहे. म्हणुनच शेतीला भारतीय अर्थव्यवस्थेचा "कणा" आहे असे संबोधले जाते.

ग्रामीण विकासासाठी शासनाने राबविलेल्या योजना

रोजगार हमी योजना

रोजगार हमी योजना राबविणारे 'महाराष्ट्र' हे देशातील पहिले राज्य आहे. कै.वि.स. पागे यांना या योजनेचे प्रवर्तक मानले जाते. त्याच्या समितीच्या शिफारशीवरून ही योजना महाराष्ट्रात सुरु झाली.बीज स्वरूपात अशा प्रकारची योजना १९६५ पासुन महाराष्ट्रातील काही मर्यादीत भागात राबविली गेली असली तरी या योजनेस खऱ्या अर्थाने रोजगार हमी योजनेचे स्वरूप १९७२—७३ व १९७३—७४ मधील महाराष्ट्रात जो अभुतपूर्व दुष्काळ पडला त्यावर मात करण्यासाठी या अभिनव योजनेचा प्रारंभ करण्यात आला.या योजनेमुळे शेतमजुरांची रोजगारासाठीची वणवण थांबली.तसेच मजुरांना स्थानिक पातळीवरच रोजगार मिळू लागल्याने त्यांचा शहराकडे जाणारा लोंढाही आपोआपच थांबला.

ग्रामीण भागातील श्रमाची कामे करणाऱ्या अकुशल मजुरांची बेकारी दूर करणे व असे करीत असताना ग्रामीण भागाचा विकास साधने हा या योजनेचा गाभा होय. २६ जानेवारी १९७८ रोजी रोजगार हमीचा कायदा संमत करण्यात आला व या योजनेस कायदयाचे स्वरूप प्राप्त झाले. कायद्याने ग्रामीण भागातील अकुशल मजुरांना रोजगार हमी देण्याची बांधिलकी स्वीकारणारे महाराष्ट्र हे भारतातील पहिलेच राज्य ठरले. महाराष्ट्राची ही अभिनव योजना आज राष्ट्रीय स्तरावरील रोजगार योजनांची ही जननी ठरली आहे.

Scanned by CamScanner
CamScanner

Peer Reviewed Referred and
UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730

AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume-VIII, Issue-IV
October - December - 2019
Part - II

IMPACT FACTOR / INDEXING
2019 - 6.399
www.sjifactor.com

Ajanta
Prakashan

Scanned with CamScanner

CONTENTS OF PART - II

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	आदिवासी साहित्यातील बोलीभाषा व सांस्कृतिक दर्शन **डॉ. रवींद्र मुरमाडे**	१-४
२	विदर्भाच्या राजकीय जनजागृतीत राष्ट्रसंतांच्या ग्रामगीतेचे योगदान **प्रा. प्रफुल्ल आर. शेंडे**	५-११
३	वैदर्भीय मराठी कादंबरीकार प्रा. डॉ. विद्याधर बन्सोड यांच्या 'मुक्काम पोस्ट तेढा' कादंबरीचे मूल्यमापन **प्रा. विद्या हिरामण देठे**	१२-१६
४	'वैकल्य' वैदर्भीय कादंबरी : एक आकलन **प्रणाली खुशालराव कापसे**	१७-२२
५	वैदर्भीय आदिवासी साहित्यातून प्रतिबिंबीत होणारा नक्षलवाद **प्रा. मोक्षदा नाईक - मनोहर**	२३-२८
६	अनुराधा पाटील यांची कविता **प्रा. डॉ. बाबाराव मारोती ठावरी**	२९-३३
७	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांच्या ग्रामगीते मधील शिक्षक व विद्यार्थी यांची भूमिका **प्रा. विकास सुरेश ढुमणे**	३४-३८
८	वैदर्भीय मराठी कादंबरी 'राघववेळ' : अभिव्यक्तिचा शोध **प्रा. महेश गेडाम**	३९-४७
९	विदर्भातील निवडक लोकगीते : एक आकलन **डॉ. नरेंद्र तु. आरेकर**	४८-५२
१०	विदर्भातील आदिवासी काव्यधारा **प्रा. डॉ. गणेश एन. चुदरी**	५३-५६
११	वारकरी संप्रदाय आणि वैदर्भिय संत **प्रा. चिन्नना मेंगाजी चालुरकर**	५७-६३
१२	वैदर्भीय मराठी कादंबरी **डॉ. जनार्दन काटकर**	६४-६६
१३	वैदर्भीय काव्यप्रवाह **डॉ. सुधाकर भुयार**	६७-६९
१४	मराठी गझलेचा वैदर्भीय सम्राट : सुरेश भट **डॉ. राजेश देशपांडे**	७०-७३

Scanned with CamScanner

VOLUME - VIII, ISSUE - IV – OCTOBER - DECEMBER - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com)

५. वैदर्भीय आदिवासी साहित्यातून प्रतिबिंबीत होणारा नक्षलवाद

प्रा. मोक्षदा नाईक - मनोहर
आनंद निकेतन महाविद्यालय, आनंदवन वरोरा, जि. चंद्रपूर.

वैदर्भीय साहित्य

मराठी साहित्य, संस्कृती व इतिहास संशोधनाच्या संदर्भात विदर्भाचे योगदान विशेष उल्लेखनीय राहिलेले आहे. रामायण, महाभारतासारख्या प्राचीन महाग्रंथातून विदर्भभूमीचे उल्लेख आढळतात. मूळात विदर्भ ही संतांची, महंताची आणि मुख्य म्हणजे प्रतिभावंताची भूमी आहे, ज्यांचे मराठी साहित्यात मोलाचे योगदान राहिलेले आहे. महानुभावीय वाङ:मय हे विदर्भाचे एक महत्वाचे वैशिष्ट्ये. याशिवाय महंदबेचे धवळे हे आद्य मराठी काव्य आणि लीळाचरित्र ह्या आद्य मराठी ग्रंथनिर्मितीचा मान विदर्भ साहित्य क्षेत्रालाच जातो.

विदर्भातील सर्वच लेखकमंडळी विदर्भापूरती मर्यादित राहिली नाही. त्यांच्या समीक्षात्मक व नवनिर्मितीशील साहित्यापुढे समग्र समाज होता. या त्यांच्या साहित्यात चिंतनक्षीलता आहे, मुल्यगर्भ जाणीवा आहे, एक कसदारपणा आहे. वैदर्भीय संशोधकांनी मराठी संशोधनाची क्षितीचे विस्तारली? नवसिद्धांताचे प्रवर्तनही केले. साहित्यविचाराच्या संदर्भातही वैदर्भीय लेखकांनी मनापासून रस घेतलेला दिसतो ललित साहित्य हे तेवढेच कसदार करण्याचे श्रेय वैदर्भीय लेखकांना जाते. आचार्य विनोबा भावे, ग.त्र्यं. माडखोलकर, पु.भा. भावे, वि.भि. कोलते, श्री.ना. बनहाट्टी, कवी अनिल, ना.घ. देशपांडे, कुसुमावती देशपांडे, या.मु. पाठक, ना. रा. शेंडे, ग.त्र्यं. देशपांडे, आशा बगे, शरच्चंद्र मुक्तिबोध, अ.ना. देशपांडे, डॉ. मा.गो. देशमुख अशा सर्व लेखक संशोधक समीक्षक मंडळीची एक समृद्ध परंपरा विदर्भाला आहे. ज्यांनी विदर्भाच्या साहित्यक्षेत्रात स्वत:चे अधिराज्य गाजविले.

आदिवासी साहित्य

सर्वसाधारणपणे १९७५ नंतरच्या काळात आदिवासी साहित्याचा प्रवाह मराठी साहित्यात सुरू झाल्याचा दिसतो. आदिवासींच्या जीवनाचे चित्रण ज्या आदिवासी साहित्यातून आपणास बघायला मिळते ते आदिवासी साहित्या आपण दोन भूमिकातून अभ्यासू शकतो. १) आदिवासी साहित्यिकांनी केलेले लेखन व २) गैर आदिवासी साहित्यिकांनी केलेले लेखन.

आदिवासी जीवनावर जे काही लिखाण सुरवातीच्या काळात झाले त्यात आदिवासी समाजातील साहित्यिकांपेक्षा गैर आदिवासी साहित्यिकांनी केलेले लेखन जास्त आढळते. सुरवातीच्या काळात साहित्याने आदिवासींचे चित्रण करताना फारशी वास्तववादी भूमिका घेतलेली दिसून येत नाही. स्वातंत्र्योत्तर काळातील शिक्षणाच्या प्रसारामुळे, सार्वत्रिकीकरणामुळे या आदिवासी समाजातील संवेदनशील, जागृत, सृजनशील इतकेच नव्हे तर आत्मभान प्राप्त झालेली साहित्यिकांची पिढी लिखाण करू लागली. नवशिक्षित आदिवासी तरूणांनी नव्या जाणिवेने साहित्य निर्मितीस सुरवात केली. ही साहित्य निर्मिती अल्प आणि स्वरूपात असली तरी एका

Scanned with CamScanner